

Ο Rishi Sunak και . . .

Οι Αρχαιοθηρίες στην Ελλάδα.

Η Ελλάδα, από την εποχή του Όθωνα, επιδιώκει την επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα. Συνιστούν παγκόσμια κληρονομιά και πρέπει να επιστραφούν στον φυσικό τους χώρο, διότι είναι “προϊόν κλοπής”. Το θέμα εμπίπτει στις επιταγές του Διεθνούς Δικαίου.

Οι αρχαίο-συλλεκτικές εκστρατείες στην Ελλάδα είχαν αγαθά κίνητρα, θα μας πούνε κάποιοι. Ήταν η αγωνία, δήθεν, της πνευματικής Δύσης για την τύχη των λειψάνων του αρχαίο-ελληνικού πολιτισμού, αφού οι Τούρκοι καθόλου δεν νοιάζονται για τη διατήρησή τους. Είναι γεγονός, πολλά μαρμάρια μνημεία χρησιμοποιούνται ως οικοδομικά υλικά, από Έλληνες και Τούρκους, ή τροφοδοτούν τις ασβεσταριές.

Τον δέκατο όγδοο αιώνα, Άγγλοι και Γάλλοι αρχαιοθήρες, κάποιοι απεσταλμένοι των βασιλέων τους, αλλά και με Σουλτανικά φερμάνια, ανασκάπτουν τον ελλαδικό χώρο. Τα ευρήματα εμπλουτίζουν μουσεία, στολίζουν παλάτια, αλλά και επαύλεις στην Εσπερία.

Ο τελευταίος της σειράς των απεσταλμένων της Αυλής του Λουδοβίκου ΙΔ' υπήρξε κάποιος Paul Lucas. Αρχαιοκάπηλος και πανούργος τυχοδιώκτης. Θα ανακαλύψει πληθώρα ενεπίγραφων μαρμάρων και θα συγκεντρώσει τα ωραιότερα αρχαία ελληνικά μέταλλα. Στη Δράμα, στον τοίχο μιας μισογκρεμισμένης χριστιανικής εκκλησίας θα βρει μια μαρμάρινη προτομή ενός “Ηρακλή” εξαιρετικής ομορφιάς. Από τα λιμάνια του Αιγαίου αλλά και της ηπειρωτικής Ελλάδος στέλνει στη Μασσαλία δέματα και κιβώτια με ελληνικές αρχαιότητες. Όταν, μετά από χρόνια θα πραγματοποιήσει το τελευταίο του αρχαιοθηρικό ταξίδι στην Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα, 1724, θα γράψει, “Βρίσκω τη χώρα πολύ αλλαγμένη. Τα πολύτιμα αντικείμενα σπανίζουν. Όλα τα έθνη βρίσκονται εδώ και αναζητούν αρχαιότητες”.

Ο Αββάς Fourmont θα είναι απεσταλμένος του επόμενου Λουδοβίκου ΙΕ'. Είναι και ακαδημαϊκός. Επί δύο χρόνια θα επιδοθεί σε συστηματική καταστροφή των αρχαίων μνημείων. Η ιστορία θα τον επιδαφιλεύσει με το προσωνύμιο “ο Βάνδαλος”. Έχει βαλθεί να μεταβάλει την Αθήνα σε “λατομείο”, όπως γράφει. Ψάχνει παντού, σε κλειστούς και ανοικτούς χώρους, ακόμη και σε πηγάδια, ερεύνησε εξήντα τρία μοναστήρια, για να ανακαλύψει μαρμάρια έργα τέχνης. Τις ασήκωτες ενεπίγραφες μαρμάρινες στήλες, αφού τις αντιγράψει, τις καταστρέφει για να μην τις βρουν οι επόμενοι.

Έφθασε και στη Σπάρτη. Γράφει σε φίλο του, το 1730, “Τα ιστοπέδωσα, τα ξεθεμελίωσα όλα, Από τη μεγάλη αυτή πολιτεία δεν απέμεινε πια λίθος επί λίθου. Ο βρόντος από το γκρέμισμα των τειχών ακούγεται και πέρα από τις

όχθες του Ευρώτα. Τούρκοι, Εβραίοι, Έλληνες έρχονται να δουν από πενήντα λεύγες μακριά. Αντικρύζουν εκατοντάδες ενεπίγραφα μάρμαρα . . . Τώρα είμαι απασχολημένος με την καταστροφή του ναού του Απόλλωνα στις Αμύκλες. Ένας εργάτης κτύπησε με τον κασμά την μετόπη του τάφου του Αγησίλαου . . . Δεν αναποδογυρίζονται πολιτείες και κάστρα χωρίς διαμαρτυρίες. Εγώ όμως τα έκανα όλα αυτά και κανείς δεν τόλμησε να μου μιλήσει”. Υπογραφή, Fourmont ο Σπαρτιακός!

Προς το τέλος του αιώνα, ο κατοπινός Λουδοβίκος ΙΣΤ΄ θα στείλει, το 1785, στην Κωνσταντινούπολη, ως πρεσβευτή, τον Choiseul-Gouffier, μέλος και αυτός της Γαλλικής Ακαδημίας. Από εκεί, εφοδιασμένος και με Σουλτανικά φερμάνια, θα αναγάγει την αρχαιοκαπηλία σε βασική του απασχόληση. Πρόκειται για μια αρπακτική εκστρατεία με καθαρά εγωιστικά κίνητρα. Παρ’ ολίγον, εάν οι συγκυρίες τον είχαν βοηθήσει, και αυτά τα μάρμαρα του Παρθενώνα θα είχαν καταλήξει στο Μουσείο του Λούβρου. Όμως, η Γαλλική επιρροή στην Ανατολική Μεσόγειο θα εξασθενήσει μετά τη ναυμαχία στο Αμπουκίρ της Αιγύπτου, Αύγουστος 1798, όπου θριάμβευσε ο Άγγλος ναύαρχος Οράτιος Νέλσων, καταστρέφοντας τη Γαλλική αρμάδα του Ναπολέοντα Βοναπάρτη.

Έτσι η σκυτάλη της αρχαιοθηρίας στην απροστάτευτη Ελλάδα θα περιέλθει σε Αγγλικά χέρια. Μετά τις αποτυχίες των Γάλλων, το Αγγλικό βασιλικό Στέμμα θα συνάψει σύμφωνο συνεργασίας με τον Σουλτάνο και θα στείλει στην Πόλη, ως πρεσβευτή, τον Thomas Bruce, γνωστός και ως κόμης του Έλγιν, για δύο χρόνια. Ο ίδιος θα ακούσει, θα διαβάσει αλλά και θα δει ιδίως όμμασι τι εστί αρχαιοκαπηλία. Πολύ γρήγορα θα ομολογήσει ότι ορέγεται τις μετόπες του Παρθενώνα και άλλα γλυπτά της Ακροπόλεως για να κοσμήσει το μέγαρό του που κτιζόταν κάπου στη Σκωτία.

Ο Έλγιν θα βρει σχεδόν έτοιμες τις σκαλωσιές, τα διάφορα σύνεργα και, ίσως, τα ίδια συνεργεία που είχαν στήσει και οργανώσει οι άνθρωποι του “προκατόχου” του, Choiseul-Gouffier. Την όλη επιχείρηση θα την αναθέσει στον Ιταλό ζωγράφο, τοπιογράφο και πράκτορα, ονόματι Λουζιέρι και την υψηλή εποπτεία την είχε ο Γραμματέας της Βρετανικής Πρεσβείας, Χάμιλτων, με λεία δυόμιση εκατοντάδες γλυπτά έργα και αρχιτεκτονικά μέλη. Είχε βάλει στο μάτι ακόμα και τους λέοντες της πύλης των Μυκηνών.

Ως άδεια για τις σχετικές εργασίες θα χρησιμοποιήσει ένα φερμάνι που απέσπασε από ανώτερο υπάλληλο της Υψηλής Πύλης, το οποίο, μεταφρασμένο και στα ελληνικά, μετέφερε στην Αθήνα ο ιερέας της Πρεσβείας της Μ. Βρετανίας στην Κωνσταντινούπολη, Hunt. Και εδώ αρχίζει η παρανομία. Ο μόνος αρμόδιος να δώσει άδεια στον Έλγιν για τέτοιου είδους εργασίες ήταν ο ίδιος ο Σουλτάνος. Αλλά τέτοιο φερμάνι ουδέποτε βρέθηκε.

Από το 1801 ξεκίνησε η αρπαγή των αριστουργημάτων της Ακροπόλεως, Παρθενών, Ερεχθείο, κ.α. Το πρώτο φορτίο από δώδεκα κιβώτια φορτωμένα στο ιδιόκτητο ιστιοφόρο του Έλγιν, “Μέντωρ”, ναυάγησε έξω από τα Κύθηρα. Στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκαν και πλοία του Βρετανικού στόλου.

Από την πρώτη στιγμή που έφθασαν τα μάρμαρα της Ακροπόλεως στην Αγγλία, πολλοί διακεκριμένοι Βρετανοί έσπευσαν να χαρακτηρίσουν τον Έλγιν ως “κοινό κλέφτη αρχαιοτήτων” και “βάνδαλο”. Ο ίδιος, όμως, θα χρεωκοπήσει και θα αναγκαστεί να πουλήσει τους κλοπιμαίους θησαυρούς στο Βρετανικό Μουσείο για τριάντα πέντε χιλιάδες στερλίνες. Στη σχετική δε συζήτηση που θα γίνει στο Βρετανικό Κοινοβούλιο, θα ακουστούν και φωνές για απόρριψη της προτάσεως του Έλγιν και θα διατυπωθούν οι πρώτες σκέψεις για επιστροφή τους στην Ελλάδα

Να μην παραλείψουμε, βέβαια, να θυμηθούμε, ότι πριν από όλα αυτά, στις 2 Σεπτεμβρίου 1687, ο ναύαρχος του Ενετικού στόλου, Φραντσέσκο Μοροζίνι, είχε βομβαρδίσει την Ακρόπολη, με αποτέλεσμα ο Παρθενών, που είχε μετατραπεί σε μπαρουταποθήκη από τους Τούρκους, να υποστεί εκτεταμένες ζημιές. Αλλά και μετά τον Έλγιν, έχουμε την “Αφροδίτη της Μήλου” και τη “Νίκη της Σαμοθράκης” που μεταφέρθηκαν στη Γαλλία το 1820 και το 1864 αντίστοιχα και εκτίθενται στο Μουσείο του Λούβρου.

Και ο Λόρδος Βύρων θα κλείσει το ποίημά του, “Η κατάρα της Αθήνας”,

» . . . Και η κατάρα μου πιο πέρα από τον τάφο να τον πάει // και το μίσος αιωνίως και τους δυο να κυνηγάει. // Ο Ηρόστρατος και ο Έλγιν, και οι δυο ατιμασμένοι, // μα ο δεύτερος πιο μαύρος απ’ τον πρώτο θ’ απομένει».

Αυτές τις ιστορίες και τις δίκαιες Ελληνικές θέσεις, ο Συντηρητικός, μη αιρετός, Εξοχότατος στην επίσημη προσφώνηση, Ινδός στην καταγωγή, από γονείς μετανάστες γεννημένοι στην Ανατολική Αφρική, ινδουιστής, με σύζυγο κόρη Ινδού δισεκατομμυριούχου (και μπράβο του), σημερινός Πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου, δεν θέλησε να ακούσει από τον Έλληνα ομολόγό του και δημιούργησε βλακωδώς πρωτοφανές διπλωματικό επεισόδιο μεταξύ των δύο συμμάχων Χωρών. Και ο Ερντογάν πιθανόν να τρίβει τα χέρια του.

Στην Αεροπορία λέμε, σε κατάσταση ανάγκης (emergency in flight), πρώτη ενέργεια, “διατήρηση ψυχραιμίας”. Ισχύει και στην Διπλωματία, όπου πρέπει να είμαστε διπλές, πάντα και με δεύτερη ματιά!

30 Νοεμβρίου 2023. Γρηγόριος Δημ. Νούσιας.